

Olga Klauber
Uppsala

VAD VET VÄRLDENS DATORER OM BOHUMIL HRABAL?

Ett försök till en datorbaserad litteratursökning i
ett humanistiskt ämne

Möjligheten att utföra datorbaserade litteratursökningar inom vitt skilda kunskapsområden har funnits sedan flera år tillbaka. Inom naturvetenskaplig forskning utförs i dag datorbaserade litteratursökningar närmast rutinemässigt, men humanisterna verkar vara mindre begeistrade av den nya tekniken. Min avsikt med detta arbete var att testa om en forskare inom ett något udda humanistiskt ämne, d.v.s. tjeckisk litteraturvetenskap, har något att hämta i svenska eller utländska bibliografiska databaser som i dag finns tillgängliga från dataterminaler vid flera bibliotek. Slaviska institutionen vid Uppsala universitet har stått för kostnaderna för detta försök. Litteratursökningarna har utförts av mig själv med hjälp av personal vid Uppsala universitetsbibliotek.

Frågan som ställdes till de olika datorbaserade bibliografiska söksystemen var: Finns det några litteraturreferenser till verk av Bohumil Hrabal eller till verk om Bohumil Hrabal? I det följande redogörs systematiskt för de erhållna svaren.

1. Svenska datorbaserade bibliotekskataloger (förteckningar över bokbestånd, i vilka placering av böckerna alltid kan utläsas).
 - 1.1 I den så kallade LIBRIS-katalogen, vilken är en samkatalog över bokbestånd i svenska vetenskapliga bibliotek, finns 24 referenser till böcker författade av Bohumil Hrabal. Av

dessa är 18 st. utgivna i Prag och 3 st. i tjeckiska exilföretag utanför Tjeckoslovakien. Resten är översättningar, 1 titel gäller översättning till svenska (Annons om huset där jag inte längre vill bo). Ytterligare 2 titlar finns i översättning till franska. Endast en av böckerna förekommer i två olika upplagor (*Ostře sledované ulaky*, 1:a och 5:e uppl.). Sammanlagt finns det 33 exemplar av Hrabals böcker i svenska vetenskapliga bibliotek, vilket naturligtvis betyder att en och samma bok finns tillgänglig på flera ställen i landet. Flest exemplar ägs av Uppsala universitetsbibliotek med sina filialer (11 st.), på andra plats kommer Nobelbiblioteket (8 st.). Bland Nobelbibliotekets exemplar finns också de två nämnda översättningarna till franska.

1.1.1 Genom sökprogrammet IMDOK kan boktitlarna i databasen LIBRIS avsökas ord för ord. På detta sätt fastställdes att det inte fanns någon bok om Hrabal i svenska vetenskapliga bibliotek. Detta söksätt är dock, som var och en kan förstå, rent mekaniskt. Man förutsätter nämligen att alla böcker om en viss person innehåller hans eller hennes namn i titeln, vilket inte alltid stämmer.

1.2 En motsvarande datorbaserad samkatalog över bokbestånd i alla svenska folkbibliotek, kallad BUMS, är färdig att tas i bruk. Än så länge fungerar sökningar endast på ett fåtal platser i landet. I Uppsala beräknas BUMS-katalogen komma i drift så snart som det nya folkbiblioteksbygget står klart. Av denna anledning var det tyvärr inte möjligt att genomföra sökningen.

2. Svenska bibliografiska databaser (förteckningar över tid-

nings- och tidskriftsartiklar m.m., i vilka hänsyn inte tas till placeringen av de förtecknade källorna).

2.1 Den enda svenska databasen av intresse i detta sammanhang är ARTIKEL-SÖK, tillverkad av Bibliotekstjänst. Denna databas innehåller ett urval artiklar ur svenska tidningar och tidskrifter, dock ej de rent vetenskapliga. Databasen innehåller inte några artiklar av eller om Bohumil Hrabal, vilket endast bekräftar ett känt faktum att Hrabal under den senaste tiden inte har varit föremål för allmän kulturdebatt i Sverige. I databasen finns däremot referenser rörande andra tjeckiska författare, såsom Seifert, Kundera, Havel m.fl.

3. Utländska datorbaserade bibliotekskataloger

En katalog över bokbeståndet i Library of Congress in Washington, D.C. är tillgänglig för sökning i Sverige (genom databasvärden DIALOG, Inc., Palo Alto, Californien, U.S.A.). Sökningen i den gav vid handen att Library of Congress ägde 19 böcker av Hrabal (inkl. filmmanus gjorda efter hans böcker). Fem av böckerna är översättningar av Hrabals verk till engelska. En och samma bok, nämligen *Ostře sledované vlaky* förekommer i två olika översättningar, en utgiven i London och en i New York. På samma sätt förhåller det sig med filmmanuset till Menzels film med samma titel, som också har en i England och en i U.S.A. utgiven engelskspråkig version. Det kan vara intressant att veta att *Ostře sledované vlaky* har översatts till engelska på tre olika sätt, "Closely watched trains", "A close watch on the trains" och "Closely observed trains".

4. Utländska databaser

- 4.1 I databasen BIOGRAPHY MASTER INDEX (genom Dialog, Inc.) kan man hitta referenser till engelskspråkiga upplagsverk där Bohumil Hrabal finns omnämnd. Sökningen avslöjar att han finns med i *International Who's Who fr.o.m.* upplaga 39, 1974, samt *Who's Who in the Socialist Countries*. När det gäller specialiserade litteraturhandböcker, så hittar man hans namn i den reviderade upplagan av *Casell's Encyclopedia of World Literature*, *Penguin Companion to World Literature* med flera uppslagsböcker. Det är kanske värt att notera att BIOGRAPHY MASTER INDEX registrerar ytterligare 4 personer, vars efternamn är Hrabal.
- 4.2 I databasen BOOK REVIEW INDEX (genom Dialog, Inc.) samlas referenser till engelskspråkiga recensioner över böcker utgivna över hela världen. I denna databas finns Hrabal omnämnd vid 17 tillfällen. De flesta recensionerna, nämligen 9 st., gäller översättningen till engelska av *Automat Suýt* vars engelska titel lyder "The Death of Mr Baltisberger". 5 recensioner ägnas åt "Closely Watched Trains / A Close Watch on the Trains", 2 åt översättningar av Hrabals verk till tyska språket och 1 åt den tjeckiska utgåvan av *Postřížiny*. De anmälade tidskrifterna är mycket olika sinsemellan: från *Times Literary Supplement* och *World Literature Today* över *Library Journal* till *Atlantic Monthly* och *Virginia Quarterly Review*.
- 4.3 När det gäller uppgifter om vetenskaplig tidskriftslitteratur inom området humaniora, så finns det flera intressanta databaser att välja bland.

4.3.1 Hänvisningar till litteratur inom lingvistik/litteraturvetenskap återfinns i databasen MLA-BIBLIOGRAPHY, där MLA står för Modern Language Association. Även denna databas kan nås genom databasvärden Dialog, Inc. Litteraturreferenser som handlar om Hrabals verk är ganska många i denna databas, närmare bestämt 12 st. Referenserna fördelar sig jämnt på översiktsartiklar rörande tjeckisk prosa (6 st.) samt artiklar ägnade åt enbart Hrabal (6 st.). En av dessa artiklar kommer från Sverige och är publicerad i *Studia Linguistica*. Fyra referenser hänvisar till artiklar publicerade i tjeckiska exiltidskrifter (*Svědectví Proměny*), övriga refererar till kända engelsk- eller tyskspråkiga tidskrifter. Litteratur från Tjeckoslovakien och övriga så kallade öststater saknas, med undantag för hänvisning till en artikel i *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae*.

4.3.2 En motsvarande databas av europeisk proveniens är FRANCIS-H (genom Télésystemes Questel, Paris, Frankrike). Databasen visade sig i detta fall vara mindre matnyttig än MLA, eftersom den innehöll inalles två översiktsartiklar, där Hrabal var omnämnd.

4.3.3 Ytterligare en databas, ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, har dykt upp på marknaden under de senaste månaderna. Dessvärre var det inte möjligt att testa den inom ramen för denna undersökning. Databasen tillverkas av Institute of Scientific Information i Philadelphia, U.S.A. och är tillgänglig i Europa genom Bibliographic Reference Services (BRS), New York, U.S.A.

Utvärdering av sökresultatet

Sammanfattningsvis kan sägas att sökningen i datorbaserade bibliotekskataloger gav en ganska bra bild över Bohumil Hrabals produktion. Än så länge kan en datalista knappast ersätta en konventionellt sammanställd bibliografi, men väl bilda ett underlag för en sådan. Det finns många moment i litteratursökningen som är förbehållna en tänkande människa. När det gäller artiklar om Hrabals verk, så måste man komma ihåg att innehållet i databaserna knappast är fullt representativt. I många fall, så även när det gäller Hrabal, är engelskspråkigt material överrepresenterat.